

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ
IR MENŲ FAKULTETAS

Stud. Akvilė Gulbinienė
Dailės studijų programos
Dizaino specializacijos studentė

ERDVINIAI MENINIAI OBJEKTAI
„KAIP IŠGYVENTI VIENATVĖ“

MAGISTRO BAIGIAMASIS PROJEKTAS

Darbo vadovas:
Doc. Adas Toleikis
Recenzentė:
Jurgina Jankauskienė

ŠIAULIAI 2016

UNIVERSITY OF ŠIAULIAI
SOCIAL SCIENCES, HUMANITIES
AND ARTS FACULTY

Stud. Akvilė Gulbinienė
Art program
Design specialization student

SPATIAL ART OBJECT
“HOW TO SURVIVE THE LONELINESS”

MASTER THESIS

Labour leader:
Prof. ass. Adas Toleikis
Reviewer:
Jurgina Jankauskienė

ŠIAULIAI 2016

TURINYS

SUMMARY	4
SANTRAUKA	5
ĮVADAS	6
1. MINIMALIZMO IR ESTETIKOS APIBRĖŽTIS MENE	9
1.1. Minimalizmo samprata	10
1.2. Estetikos samprata	12
2. VIENATVĖS APIBRĖŽTIS MENE	14
2.1. Vienatvės samprata	14
2.2. Vienatvės interpretavimas mene	18
3. MAGISTRO DARBO KŪRYBINĖS DALIES EIGA	29
3.1. Kūrybinio darbo „Kaip išgyventi vienatvę“ koncepcija	29
3.2. Kūrybinės idėjos vystymas	30
3.3. Vizuali „Kaip išgyventi vienatvę“ idėjos raiška	31
IŠVADOS	35
LITERATŪRA	36
PRIEDAI	40-42

SUMMARY

The concepts of minimalism and aesthetics come close. One symbolizes the simplified structure and forms of the object, and another is understood as the science which analyses reality and all its phenomenon related to beauty. The basis of nowadays minimalism is considered idea, light and space together with categories of simplicity, silence and emptiness, all together they symbolize beauty, purity, and simplicity - aesthetics. Minimal expression convinces with the simplicity of the form and clear aesthetical position - to rejoice at the creative idea refined and released from wealth of details. The usage of this branch is really wide - it includes fields from arts to philosophy.

It is impossible to find identical opinion about loneliness because some people think that it is the most difficult period of life, and others consider it as the time to find themselves, to seek for new views to the beginning of their lives. When being alone a person can concentrate, be with oneself and choose what is important and valuable. This moment in life helps to fall to thinking, to see the purpose of the life, to immerse into the process of creation. So the experience gained while being alone helps to strengthen, develop and mature individual nature of a person. This is exclusive and private thing so the when the person is left alone he can do an analysis of his experiences, which helps to penetrate into the zones that were unreachable and to face ones uncovered inner life. By using his widened thinking, a person can find new meanings, and can remodel his old ways and habits. By taking into account new ideas, individual can experience something new and his world also changes. Of course, to understand oneself without solitude is quite impossible because to an author it is like a friend which helps to put all his heart into his creations through his experience.

It has also been noticed that concepts of loneliness and solitude are usually mixed up. Loneliness is a feeling when a person is alone, but he doesn't feel lonely. Solitude is not a nice feeling and has negative connotations, when a person is forced or by his own wish is isolated from other people.

The creative part of Master's thesis titled "How to survive loneliness" is formed from four spaces filled with photos which symbolize "experience". It is possible to divide them into themes: 1. Get to know your enemy; 2. Don't run from yourself; 3. Let yourself feel what you feel; 4. Communicate openly.

SANTRAUKA

Minimalizmas ir estetika – tai dvi greta esančios sąvokos. Viena simbolizuoja supaprastintas objekto struktūras ir formas, o kita suvokiama kaip mokslas, tiriantis tikrovę ir visas jos apraiškas, susijusias su grožiu. Šiuolaikinio minimalizmo pagrindu laikoma idėja, šviesa, erdvė kartu su paprastumo, tylos ir tuštumos kategorijomis simbolizuojanti grožį, tyrumą, paprastumą – estetiką. Minimali raiška įtikina formos paprastumu ir aiškia estetinė pozicija – džiaugtis išgryninta ir išlaisvinta nuo gausybės detalių kūrybine mintimi. Šios raiškos taikymas ištis platūs: apima sritis nuo meno iki filosofijos.

Vienos nuomonės apie vienvėgę niekur nerasime, nes vieni žmonės ją suvokia, kaip sunkų gyvenimo periodą, o kiti – kaip savęs atradimą, naujo požiūrio į gyvenimą pradžią. Būdamas vienas žmogus gali susikaupti, pabūti su savimi ir pasirinkti tai, kas yra svarbu, vertintina. Šis momentas padeda susimąstyti, pažvelgti atidžiau į gyvenimo prasmę, pasinerti į kūrybinį procesą. Taigi vienumoje įgyta patirtis leidžia individui išsiugdyti, subrandinti ir sustiprinti savo kaip žmogaus prigimtį. Kadangi tai išskirtinai privatus reikalas, likęs vienas žmogus gali atlikti savo išgyvenimų analizę, kurios dėka, asmuo prasiskverbia iki anksčiau neprieitų gelmių ir susiduria su apnuogintu vidiniu gyvenimu. Pasinaudojęs prasiplėtusiu mąstymu, žmogus atranda naujas prasmes, permodeliuoja senus būdus ir įpročius. Pasitelkęs naujas mintis, žmogus išgyvena kažką naujo ir pasikeičia jo pasaulis. Žinoma, be vienvėgės suvokti patį save beveik neįmanoma, kūrėjui ji – lyg draugė, kurios dėka visą savo širdį, visus išgyvenimus galima išlieti į naujus kūrinius.

Pastebėtina, kad vienišumo tapatinimas su vienvėgės sąvoka yra klaidingas, nes vienvėgė yra toks jausmas, kai žmogus būna vienas, bet nesijaučia vienišas. Vienišumas nėra malonus jausmas, netgi labiau priskirtinas neigiamai asociacijai: kai už bausmę ar dėl kitų įvairių aplinkybių žmogus yra priverstas ar savo noru atskirtas nuo kitų.

Kūrybinę magistro darbo „Kaip išgyventi vienvėgę“ dalį sudaro keturios erdvės, užpildytos fotografijomis, simbolizuojančios „išgyvenimą“. Jas galima suskirstyti į temas: 1. Pažink savo priešą; 2. Nebėk nuo savęs; 3. Leisk sau jausti tai, ką jauti; 4. Bendrauk atvirai.

IVADAS

Darbo problema. Vienatvės jausmą gali jausti kiekvienas žmogus. Šią būseną lemia prigimtinis aspektas, vidiniai išgyvenimai, išoriniai potyriai, gyvenimo būdo pokyčiai ir socialinė aplinka. Jos atsiradimo priežastimi gali būti viena ar kelios iš anksčiau paminėtų problemų. Galima teigti, kad kiekvienas žmogus savo gyvenime daugiau ar mažiau yra jautęsis vienišas. Tačiau vienatvė yra esminė kūrybingumo sąlyga, kai iš skausmo, nevilties gelmių ir triuškinančio bejėgystės jausmo kyla poreikis kurti naujus pavidalus ir vaizdinius, atrasti unikalius suvokimo bei patirties raiškos būdus. Likęs vienas žmogus pasineria į egzistencijos gelmes, analizuoja savo elgesį, nuotaikų kaitą, atidžiau pastebi aplinkos grožį ar atšiaurumą. Visa tai suformuoja klausimą apie vienatvės išgyvenimą.

Temos aktualumas ir naujumas. Šiuo metu žmonės save vis daugiau riboja įvairiais veiksniais, įsitikinimais ir technologijomis. Būdami vieni galime susikaupti, pabūti su savimi ir pasirinkti tai, kas yra svarbu, vertintina. Šis momentas padeda susimąstyti, pažvelgti atidžiau į gyvenimo prasmę, pasinerti į kūrybinį procesą. Taigi vienumoje įgyta patirtis leidžia individui išsiugdyti, subrandinti ir sustiprinti savo, kaip žmogaus prigimtį. Erdvinių objektų „Kaip išgyventi vienatvę“ kompozicijoje siekiama atkreipti dėmesį į vienatvę, perteikti uždarumo, individo atsiribojimo nuo savęs ir visuomenės grupių, vienišumo problemą.

Kūrybinio darbo aktualumą lemia minimalistinės ir estetiškos raiškos plėtotė šiuolaikiniame mene ir vizualinėje kultūroje. Šio darbo svarba-susistemintas minimalizmo ir estetikos tyrimas, aptariantis reiškinių vystymąsi šiuolaikinėje fotografijoje. Žymių kūrėjų darbų analizė parodo minimalizmo raiškos įvairovę ir savitą interpretaciją.

Darbo objektas – vienatvės reiškinys, jo interpretacijos meno šakose ir vizualizavimas fotografijoje.

Darbo tikslas – išanalizuoti įvairius vienatvės reiškinių aspektus, jų vaizduojančius būdus šiuolaikinėje visuomenėje, fotografijos pagrindu sukurti erdvinius objektus, įkūnijančius vienatvės raiškos formas.

Darbo uždaviniai:

- Aptarti minimalizmo ir estetikos apibrėžtis mene;
- Išsiaiškinti vienatvės sampratą;
- Išnagrinėti vienatvės interpretacijas menininkų kūryboje;
- Sukurti erdvinius objektus tema „Kaip išgyventi vienatvę“ .

Hipotezė. Meninėmis priemonėmis ir kūrinio idėja siekima atskirti žiūrovą nuo aplinkinės erdvės ir papildomai sukelti izoliacijos jausmą priversti susimąstyti apie šių dienų problemą – vienatvę.

Metodika. Magistro darbo teorinėje dalyje naudojama psichologinė ir filosofinė literatūros analizavimo ir interpretavimo metodika. Sukurtos keturios erdvės. Skirtingomis figūrų išraiškomis, juodai baltomis nuotraukomis siekiama perteikti vienišumo jausmą. Kūrybinei darbo koncepcijai atspindėti naudojamos fotografijos.

Strategija.

I semestras

- Temos ieškojimai;
- Analogų ieškojimai;
- Fotografiniai bandymai minimalizmo tema.

II semestras

- Parodų lankymas;
- Literatūrinių šaltinių paieška;
- Dalis priešprojektinių tyrimų (problemos pagrindimas, analogų analizė, fotografijos bandymai, eksponavimo idėjos).

III semestras

- Įvado, aprašomosios dalies korekcija, papildymas;
- Kūrybinės darbo dalies struktūrizavimas ir išpildymas;
- Erdvinių objektų eksponavimas;
- Ginamosios kalbos paruošimas.

Teorinio darbo reikšmingumas. Teorinėje darbo „Kaip išgyventi vieatvę“ dalyje tyrimo objektas aptariamas filosofiniu, psichologiniu ir meniniu aspektu. Nagrinėjamos su vienišumu susijusios sąvokos, konstatuojama, kad šį jausmą gali jausti kiekvienas žmogus dėl jo gyvenamosios aplinkos pokyčių ar iškilusių egzistencinių klausimų. Darbe nagrinėjami skirtingi požiūriai į vienišumą, kaip neatsiejamą socialinį, visuomenei būdingą reiškinį dailėje, o ypač fotografijoje. Teorinės darbo dalies reikšmė – atkreipti visuomenės dėmesį į vis didesnes vienišumo keliamas grėsmes visuomenei.

Kita teorinio darbo dalis siejama su minimalizmu ir estetika: nagrinėjamos sąvokos, aiškinamas reikšmingumas mene. Išryškinama minimalizmo ir estetikos savybė, suteikianti galimybę žiūrovui užbaigti „pasakojimą“ savaip, lavina vaizduotę, o paprastumą vaizduoja kaip matymo būdą ir gyvenimo išraišką, kuris padeda išsilaisvinti nuo perdėtos detalizacijos ir nusismulkinimo.

Praktinis darbo reikšmingumas:

- Skatina žiūrovą susimąstyti apie vieatvę, bei atkreipti dėmesį į vidinius išgyvenimus;
- Leidžia suvokti, kad vieatvė yra ne vien individualus jausmas, jis jaučiamas ir būnant minioje tarp žmonių;
- Darbo vaizdavimas nedideliuose erdviniuose objektuose suteikia galimybę kitiems kūrėjams pasisemti naujų vaizdavimo idėjų.

1. MINIMALIZMO IR ESTETIKOS APIBRĖŽTIS MENE

Minimalizmas ir estetika – tai dvi greta einančios sąvokos, kai grožis siejamas su paprastumu, kokybe, tarpusavyje derančių detalių kombinacija, kruopščiai saugomu švaros ir lengvumo jausmu. Visgi grožis yra subtilus dalykas, todėl kiekviena asmenybė jį interpretuoja ir vertina savaip.

Minimalizmas fotografijoje suprantamas, kaip stilius ir technika, kuri vaizduoja paprastumą.¹ Jis neatsiejamas nuo kitų šio meno srovės rūšių, todėl fotografijoje jam galioja praktiškai visos tos pačios sąlygos ir taisyklės. Minimalistinio tipo fotografijose visada paliekama vietos išibėgėti fantazijai, tai lavina žmogaus vaizduotę ir abstraktų mąstymą, kiekvienas pasakojimą gali išivaizduoti skirtingai ir istoriją pabaigti savaip. Pati minimaliausia bet kokio objekto forma – jo matematinis modelis, kuris yra to objekto idealistinis atvaizdavimas, tačiau natūroje neįmanoma aptikti tokių idealių formų abstrakcijų, todėl viskas būna perteikiama per minimalizmo prizmę, siekiant atvaizduoti tam tikrą objektą ar procesą su kuo mažesniu erdvės apkrovimu.

Skulptūroje ar tapyboje galima bet kokią idėją perteikti per primityviausias geometrines formas, linijas, plokštumas ir pan., tačiau fotografijoje tenka kur kas sudėtingesnis uždavinys – realioje aplinkoje pastebėti struktūras, kurios nebūtų perkrautos daiktais, formomis ar spalvomis.²

Menotyrininkė A. Narušytė estetiką vadina „nuobodulio estetika“, jos priešingybę autorė įvardija įdomumą, šį terminą interpretuodama kaip nuobodulio įveikimo strategiją. Nuobodulys gali tapti estetinė kategorija, su ženklais galima provokuoti tam tikrus estetinius išgyvenimus, sutrikdant žiūrovui įprastus reagavimo į meno kūrinį būdus. Šiuo tikslu išskiriami vizualaus meno kūrinio raiškos sluoksniai – tema, objektas, tonalumas, kompozicija, laikas ir erdvė.³

Fotografas J. Bulhako estetiką įvardija kaip „vožtuvą, saugantį fotografą nuo aklumo ir niekdirbystės“. Estetikos mokslas tiria, kaip pajungti negyvą techniką, optiką ir fotografijos chemiją.⁴ Ten, kur yra forma, reikalinga linijinė kompozicija, o ten, kur yra spalva ir šviesa, būtina toninė šviesokaitos gama. „Estetika būtina net fotografuojant batų parduotuvės vitriną ar dešrų darymo mašiną“. Visi fotografai privalo mokėti komponuoti, nes tik taip galima padaryti gerą, estetikos

¹Kim. *What is a Minimalist Photographer?* Prieiga internete: < <http://www.simplerphoto.com/minimalist-photographer/> [žiūrėta 2016.06.11].

²Ugnius. *Minimalizmas fotografijoje* 2011.05.05. Prieiga internete: < <https://ugniusdapkunas.com/2011/05/05/minimalizmas-fotografijoje/#comments> [žiūrėta 2016.06.11].

³Narušytė A. *Nuobodulio estetika Lietuvos fotografijoje*, 2008. Vilniaus dailės akademijos leidykla. p.75.

⁴Bulhak J. *Šviesos estetika*. Lietuvos Nacionalinis muziejus. Vilnius 2008. p. 69.

dėsnius atitinkančią fotografiją, o pernelyg įsigalėjusi fotografinė technika turėtų kiek pasitraukti ir užleisti vietą estetikai, jos tobulinimui.⁵

Pasak E. Panofsky, „kiekvieną gamtos ar žmogaus sukurtą daiktą galima išgyventi estetiškai“. Šį posakį galima pritaikyti fotografijoms su tuščiomis minimalistinėmis erdvėmis ar tuščiai atrodantiems tūriniams objektams. Pati tuštuma – ekstremalus paprastumas, charakterizuojantis minimalistinę architektūrą, kompozicinių elementų sumažinimas, paliekant tik esminius objektus. Norint suvokti minimalistinę estetiką, reikia didelio susikaupimo, dėmesingumo. Ši pozicija užima „rimtosios“, estetiškai išgrynintos pozicijos pusę, eina tylos siekio, meditacijos, sakralumo, natūralumo, aiškumo, formos išgryninimo, jos suvokimo kaip skulptūrinio paveikslo keliu. O šiuolaikiško minimalizmo pagrindu laikoma idėja, šviesa, erdvė kartu su paprastumo, tylos, tuštumos kategorijomis. Minimalistinėje kūryboje eksploatuojama tylos, tuštumo idėja gali būti skirta stipriau paveikti, šokiruoti žiūrovą, nenaudojant daug smulkių detalių. Minimalios raiškos objektai – intravertiški, sukuriantys didesnį atstumą tarp objekto ir naudotojo, tuo hipnotizuojantys, užburiantys žiūrovą. Minimali raiška formos paprastumu ir aiškia estetinė pozicija skatina džiaugtis išgryninta ir išlaisvinta nuo gausybės detalių kūrybine mintimi.⁶ Enciklopedijoje „Britannica“ estetika apibūdinama kaip filosofinės grožio ir skonio studijos, apimančios visa eilę sąvokų: grožį, pakylėjimą, bjaurumą, prakilnumą, eleganciją, skonį, kritiką, dailę, jausmingumą, žavėjimąsi.⁷ Architektūroje estetika nėra materialus, apčiuopiamas dalykas. Dažnai ji turima omenyje, kai kalbama apie pastato išvaizdą, jo funkciją, formą, konstrukciją.⁸

1.1. Minimalizmo samprata

Minimalizmas (angl. *Minimal Art*) būdingas įvairioms gyvenimo sritims: socialinei, materialinei, kultūrinei, dvasinei ir kitoms sferoms.⁹ Terminas *minimalizmas* pagrindas yra lotyniškas žodis „minimalis“, kurio reikšmė – mažiausias. Bet šių dienų minimalistams žodis mažiausias anaip tol nereiškia mažiausio tiesiogine prasme, nes jų tikslas – su mažiau sukurti daugiau (*less is more*). Minimalizmui būdingas racionalumas, supaprastinta objekto ir formos struktūra.¹⁰ Minimalus menas,

⁵Bulhak J. *Šviesos estetika*. Lietuvos Nacionalinis muziejus. Vilnius 2008. p. 71.

⁶Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 50,51.

⁷*Estetika kaip architektūros kokybės kriterijus*, 2015. Prieiga internete:< <http://sa.lt/estetika-kaip-architekturos-kokybes-kriterijus/> p. 1. [žiūrėta 2016.06.12].

⁸*Estetika kaip architektūros kokybės kriterijus*, 2015. Prieiga internete:< <http://sa.lt/estetika-kaip-architekturos-kokybes-kriterijus/> p. 1. [žiūrėta 2016.06.12].

⁹Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 2.

¹⁰Pieczulis R. Minimalizmas, 2012.12.13. Prieiga internete:< <https://prezi.com/i43xrznunknd/minimalizmas/> [žiūrėta 2016.06.03].

dar kitaip vadinamas ABC menu, pirminių struktūrų, serijiniu ar šaltuoju menu, yra vėlyvojo modernizmo kryptis,¹¹ išpopuliarėjusi 6-ame ir 7-ame dešimtmetyje Jungtinėse Amerikos Valstijose. Jis atsirado kaip priešprieša tuo metu dailėje klestėjusioms modernizmo rūšims. Iš pradžių minimalizmas daugiausia buvo išreiškiamas skulptūroje.¹² Tik 9–10 dešimtmečiuose minimalizmo terminą perėmė architektai, kurie architektūrinę raišką tapatino su minimalių geometrinių formų kūrimu.¹³

Minimalizmas sujungia labai skirtingas technikas, sritis, ir filosofijas turinčius menininkus. Iš esmės, juos vienija vienas principas – tai noras pasakyti kaip galima daugiau, naudojant kiek įmanoma mažiau išraiškos.¹⁴ Šiame stiliuje vyrauja objektyvumas, paprastumas, logika. Minimalistinė raiška gyvuoja iki šių dienų, atgimsta kaip nauja kokybė, kurią reikia įvairiapusiškai analizuoti, aptarti jos reikšmę šiuolaikinės architektūros raidai. Tokio tipo darbuose akcentuojama idėja, erdvė, šviesa, šešėliai, forma.¹⁵

Minimalistai siekė grynos meninės formos ir priešinosi abstrakčiojo ekspresionizmo principams. Kūriniai supaprastinami iki elementaraus daikto, formos: preciziškai pagamintos geometrinių formų skulptūros, ar lygiai nudažytų įvairių objektų. Darbuose naudojami šiuolaikinės pramonės gaminiai: plieniniai, aliuminiai ir plastikiniai lakštai, rėmai, vamzdžiai, polimeriniai dažai ir kt. Šiuolaikinį minimalizmą kuria tapytojai, skulptoriai, instaliacijų kūrėjai, menininkai, dirbantys su šviesa, architektai ir „žemės“menininkai.¹⁶

Minimalizmas sukonkretina plastinę išraišką iki elementarių pirminių formų ar struktūrų. Jam būdinga serijinė kompozicija – vienodas to paties motyvo atsikartojimas. Naudojami tokie minimalistiniai objektai kaip kubai, rentiniai, monolitai, kurie nieko nereiškia, nieko nesimbolizuoja, išskyrus patys save, pabrėždami kūrinio egzistenciją. Jie žiūrovui sukelia tik nuobodulį.¹⁷ Tai tarsi paprastumo siekis, stengiantis išryškinti formą ar mintį, neapibrėžiant laiko ir erdvės. Paprastumas demonstruojamas kaip matymo būdas, gyvenimo būdo išraiška, o minimalios formos išreiškia tobulybės aukštumas, išsilaisvinimą nuo perdėtos detalizacijos ir nusismulkinimo. Tobulumas įgyvendinamas minimaliomis išraiškos priemonėmis. Objektai, sukurti minimalizmo pagrindu, atrodo

¹¹Prieiga internete:< http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/9h_xx2/minimalizmas.htm [žiūrėta 2016.06.03].

¹²Prieiga internete:< <https://lt.wikipedia.org/wiki/Minimalizmas> [žiūrėta 2016.06.03].

¹³Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 2.

¹⁴Prieiga internete:< <http://www.back2school.lt/minimalizmas-izanga-ir-priesistore> [žiūrėta 2016.06.03].

¹⁵Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 2.

¹⁶Pieczulis R. Minimalizmas, 2012.12.13. Prieiga per internetą: <https://prezi.com/i43xrznunknd/minimalizmas/> [žiūrėta 2016.06.03].

¹⁷Prieiga internete:< http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/9h_xx2/minimalizmas.htm [žiūrėta 2016.06.03].

paprasti, lakoniški, tačiau jiems sukurti reikia anaipol ne minimalių idėjų.¹⁸ Minimalumas yra maksimumo priešprieša, siekianti tobulybės paprastume, o paprastumo sąvoka apima dvasinę ir materialią egzistencijos dimensijas. Paprastumas – tai mąstymo būdas, kuris mene ir architektūroje įgauna minimalias formas, išreiškiančias tobulybę, išsilaisvinimą nuo detalizacijos, nusismulkinimo, kur kiekviena forma ir segmentas kuria išgrynintą formą, idėją.¹⁹

1.2. Estetikos samprata

Dar visai neseniai buvo manoma, jog vienintelis estetikos tyrimo objektas yra menas, tačiau šiuolaikinė mokslinė estetika atmetė šiuos XIX a. apribojimus. Šiandien šis terminas vartojamas daug platesne, teisingesne reikšme ir yra suvokiamas kaip mokslas, kuris grožio požiūriu tiria tikrovę ir visas jos apraiškas. Todėl estetiką galima apibūdinti kaip mokslą apie gamtos, visuomenės, meno grožį.²⁰

Estetika ir menas neatsiejami vienas nuo kito. Visais amžiais šias sąvokas nagrinėjo daugybė filosofų ir menininkų, tačiau kiekvienas jas aiškino savaip. Romantikai meną laikė unikaliu, aukščiausia žmogaus veiklos forma, kuria perteikiamos skirtingų tautų, kartų sukauptos vertybės. Atsiranda atotrūkis tarp realybės ir meninio idealo, kuris nepriklauso nuo tikrovės ir atvirksčiai. O svarbiausiomis kategorijomis mene įvardijamas subjektyvumas, originalumas ir romantinė ironija, kuri panaikina prieštaravimą tarp realybės ir menininko vidaus.²¹

Antikos grožio samprata buvo siejama su pasaulio sandara. Išlikusiose iki sokratikų tekstų fragmentuose grožio, harmonijos sąvokos glaudžiai susipynusios su kosmologiniais vaizdais.²² Tačiau Sokratas iškelia mąstymą į aukštesnį lygmenį, teigdamas, kad grožis, kaip toks, skiriasi nuo atskirų gražių daiktų, o tas pats daiktas gali būti ir gražus, ir bjaurus. „Daiktas – gražus, jei tikslingas, jei atitinka savąją paskirtį“.²³

Šio periodo filosofai pasiūlė ilgiausiai gyvavusį estetinio grožio apibrėžimą – Didžioji teorija. Ši teorija skelbė, kad grožis sutampa su dalių proporcijomis ir jų išdėstymu: dalių dydžiu, kokybe ir

¹⁸Pieczulis R. Minimalizmas, 2012.12.13. Prieiga internete:< <https://prezi.com/i43xrnunknd/minimalizmas/> [žiūrėta 2016.06.03].

¹⁹Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 4.

²⁰*Lietuvos muzikos ir teatro akademija*. Estetikos objektas, struktūra, uždaviniai. Prieiga internete:< <http://orestetika.weebly.com/estetika-kaip-filosofijos-disciplina.html> [žiūrėta 2016.06.04].

²¹Meno estetika ir filosofija. Prieiga internete:< <http://gid.lt/filosofija/meno-estetika-ir-filosofija> [žiūrėta 2016.06.04].

²²Kliviš E. *Estetika ir meno filosofija*, 2009 Kaunas, mokojoji knyga. p. 27.

²³Ten pat p. 28.

skaičiumi bei jų tarpusavio santykiais. Architektūroje arba galerijoje grožis priklauso nuo kolonų dydžio, skaičiaus ir išdėstymo. Pasak pitagoriečių, „skaičių dėka pasaulis yra gražus“.²⁴

Viduramžių filosofija dar vadinama lotyniškąja filosofija, jos interpretacijos rėmėsi Biblija. Nemažai estetiinių problemų viduramžių filosofai perėmė iš Antikos, bet suteikė toms temoms naujų prasmų, supynę jas su krikščioniškomis idėjomis, požiūriais į žmogų, pasaulį ir dieviškumą. Vėliau viduramžių mąstytojai paskelbė, kad grožis yra suvokiamas kaip paties Dievo atributas: amžinasis grožis, tobulas grožis, viso grožio šaltinis. Viduramžiais estetika tapo teologijos disciplina.²⁵

Šiandien estetika įgauna kitokią prasmę. Dauguma estetikų yra linkę ne neigti ar ginčyti estetinio patyrimo sąvokos teorinės reikšmės, bet pateikti kitokią, modernesnę sampratą. Pagrindinė paieškų kryptis, įkūnijanti naują poslinkį teorijoje, – stengiamasi glaudžiau susieti estetinį patyrimą su sociokultūrinio gyvenimo veiksniais, per tradicijas, istoriją, švietimą, interpretaciją darančiais poveikių tometo estetinei kultūrai ir asmenybei. Šalinamasi autonomistinio požiūrio į estetinį patyrimą, meną, įsitikinimus, paneigiama nuomonė, jog meninės bei estetiškos vertybės esmė nėra deramai atskleidžiama, kai šios vertybės atskiriamos nuo kitų.²⁶

Nagrinėjant estetikos problemas, dažnai pamirštama, kad tokios sąvokos kaip „menas“, „grožis“, „skonis“, „forma“, „literatūra“ ar „modernusis teatras“ nėra savaimė suprantamas ir natūralus dalykas, jos visos buvo sukonstruotos tam tikrame istorijos taške, tam tikroje aplinkoje. Menas nėra universali žmonijos veikla, o estetiški poreikiai – įgimti žmogaus bruožai. Menas, grožis ir panašūs reiškiniai buvo sukurti dėl tam tikrų ekonominių santykių ir istorinio vystymosi vingių civilizacijose.²⁷

Estetika yra mokslas apie grožį, tragiškumą, komiškumą bei kitus estetinius reiškinius ir jų suvokimą; filosofijos mokslo šaka, nagrinėjanti estetinių reiškinių savitumą, aiškinanti jų esmę ir reikšmę. Šis apibrėžimas tik formalus, nurodantis, kad estetika yra savarankiškas mokslas, turintis savitą objektą. Objektas yra viskas, kam priskiriama estetiškos vertė, o tą vertę gali turėti visi gamtos reiškiniai: peizažas, saulėlydis, žmogaus išvaizda, gyvulių lytis, drugių ir gėlių spalvingumas. Estetinė objektų vertė paprastai vadinama grožiu, nesvarbu, ar tai būtų meno kūrinys, ar gamtos reiškiniai. Dėl tos priežasties šią sąvoką galima apibrėžti kaip grožio teoriją, kurioje grožis suprantamas plačiąja prasme – tai, kas atitinka žmogaus supratimą apie tobulą gyvenimą, jo gyvenimo idealą. Tai, kas liguista, kas miršta, kas prieštarauja mūsų tobulo gyvenimo įsitikinimams, nėra gražu. Visi grožį

²⁴Klivis E. *Estetika ir meno filosofija*, 2009 Kaunas, mokomoji knyga. p. 28-29.

²⁵Ten pat. p. 40.

²⁶Jackūnas Ž. *Teorinė estetikos sklaida analitinės ir kontinentinės estetikos idėjų sąveikos kontekste*. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. p. 26. Prieiga internete: < <http://elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/FIL-23.pdf> [žiūrėta 2016.06.04].

²⁷Klivis E. *Estetika ir meno filosofija*, 2009 Kaunas, mokomoji knyga. p. 84.

suprantame skirtingai. Tačiau žodį *gražus* galime vartoti kaip estetiškos vertybės sinonimą. Estetikos savarankiškumas remiasi tuo, kad grožis yra savita vertybė, kuri iš esmės skiriasi nuo visų kitų vertybių, sąlygojančių žmogaus kultūrinį gyvenimą bei veiklą doroviniu, teoriniu ir ekonominiu aspektu.²⁸

Apie estетinių vertybių sampratą rašęs Moritzas Geigeris išskiria pagrindinį vaidmenį estetikos teorijoje ir objekto estetiškumo vertybę įvardija kaip objekto estetiškumą, jame esantį per meno kūrinio medžiagiškumą – įvairias meno formas. „Meno kūrinys ar gamtoje esantis objektas gali būti gražus ar bjaurus, originalus ar įprastas, didingas ar paprastas, skoningas ar vulgarus, išaukštintas ar nereikšmingas – visa tai yra estetiškos vertybės“.²⁹

Estetika – viena iš pagrindinių filosofijos sistemos disciplinų, nes estetiškos vertybės – savarankiškos ir negali būti betarpiškai primetamos ar išvedamos iš kitų vertybių.³⁰

2. VIENATVĖS APIBRĖŽTIS MENE

2.1. Vienatvės samprata

Vienos nuomonės apie vienatvę niekur nerasime, nes vieni žmonės ją vadina sunkiu gyvenimo periodu, o kiti – savęs atradimo, naujo požiūrio į gyvenimą pradžia. Šį jausmą gali jausti kiekvienas žmogus dėl jo gyvenamosios aplinkos pokyčių ar iškilusių vidinių egzistencinių klausimų. Senovėje žmonės gyveno glaudžiau, ir vienatvė buvo suprantama kaip fizinė izoliacija. Vienas iš pavyzdžių – romėnų gyvensena: jiems būdavo nelaiminga diena, jeigu tekdavo pietauti vieniems. Atsisakymas draugijos atrodydavo įtartinas ir nenatūralus dalykas.³¹ Tačiau šiuolaikiniame pasaulyje vienatvė laikoma asmenybės būseną, kai jaučiamasi vienišu.³² Vieni neturi draugų, kiti nežino, kaip tinkamai

²⁸*Lietuvos muzikos ir teatro akademija*. Estetikos objektas, struktūra, uždaviniai. Prieiga internete: < <http://orestetika.weebly.com/estetika-kaip-filosofijos-disciplina.html> [žiūrėta 2016.06.010].

²⁹Šilingaitė Š. *Estetinių vertybių samprata Moritzo Geigerio fenomenologinėje sistemoje*, 2014. Vytauto Didžiojo universiteto, Filosofijos katedra. Prieiga internete: < <file:///C:/Users/pc/Downloads/98-110.pdf> p100 [žiūrėta 2016.06.010].

³⁰*Lietuvos muzikos ir teatro akademija*. Estetikos objektas, struktūra, uždaviniai. Prieiga internete: < <http://orestetika.weebly.com/estetika-kaip-filosofijos-disciplina.html> [žiūrėta 2016.06.11].

³¹Petronienė G. *Vienišumas yra baisi, tikra tiesa*. Prieiga internete: < <http://www.tv3.lt/naujiena/589854/kas-yra-vienatve-ir-kaip-ja-iveikti> [žiūrėta 2016.12.17].

³²*Kas yra vienatvė ir kaip ją įveikti*. Prieiga internete: < <http://www.tv3.lt/naujiena/589854/kas-yra-vienatve-ir-kaip-ja-iveikti> [žiūrėta 2016.12.15].

bendrauti, todėl atsiranda tuštuma, nusivylimas ar beviltiškumas. Pastebėtina, kad vienišumo tapatinimas su vienatvės sąvoka yra klaidingas, nes vienatvė yra toks jausmas, kai žmogus būna vienas, bet nesijaučia vienišas. Vienišumas nėra malonus jausmas, netgi labiau priskirtinas neigiamai asociacijai, kai už bausmę ar dėl kitų įvairių aplinkybių žmogus yra priverstas ar savo noru atskirtas nuo kitų.³³

Vienatvės atsiradimui įtakos gali turėti sukurtos naujos technologijos, kai užgožiamas realus bendravimas ir žmonės daugiau laiko praleidžia komunikuodami virtualioje aplinkoje, tai sukuria paviršutinišką bendravimą.³⁴ Dažnai asmenys dėl vaikystėje patirtų stresų ar kitų aplinkybių įgyja tam tikrų fobijų ir vėliau tai sukelia menkavertiškumo, nepatiklumo jausmą. Dėl to kyla sunkumų, kurie pasireiškia bendraujant su kitais žmonėmis – nesupratingumas, atstūmimas.³⁵ Neigiamos gyvenimiškos patirtys žmones įtraukia į egzistencinę vienatvę, kuri yra viena iš esminių gyvenimo tikrovių. Ji aprėpia skausmą, kūrybos triumfą, gimstantį iš vienumos laiko. Paprastai žmogus save ima suvokti kaip vienišą ar izoliuotą asmenį. Negatyvioji vienatvės pusė prasideda tada, kai bet kokia kaina siekiama išvengti nerimo, o galiausiai tai sukelia vidinį nevilties ir vienatvės baimės jausmą.³⁶ Pasak Pietro Archiatio, baimė kyla ir atsiranda tuomet, kai žmogus nusibrėžia tokias ribas, už kurių jis lieka visiškai vienas ir nebepatiria vienybės su visuma. Jis bijo vienatvės, dėl to, kad visi nuo jo nenusigręžtų. Be to, tenka susidurti su dvilypiu reiškiniu, nes baimė kyla ne tik dėl vienatvės ir dėl to, kad baugu būti „vienam be kito“, bet ir dėl to, kad esame nusiteikę „vienas prieš kitą“.³⁷ Nesugebėjimas nustumti savo „ego“ trukdo įveikti atotrūkį, susvetimėjimą bei pasikliauti aplinka.

Įsiskverbus į gyvenimą šiam dviprasmiškam vienatvės jausmui, individas nebejaučia intymios sąsajos su dalykiškais malonumais. Nebejaučiami malonumai maistui, kurį valgome, drabužiams, kuriuos dėvime, būstui, kuriame gyvename. Žmogus tiesiogiai nebedalyvauja kuriant ir gaminant gyvybinius bendruomenės poreikius tenkinančius dalykus.³⁸ Nebesidžiaugia kaimynų bičiulyste, parama ir apsauga, todėl išgyvena atskirties nuo supančio žmogiškojo pasaulio jausmą ir kenčia nuo jį graužiančio susvetimėjimo. Puikiai žmogaus susvetimėjimą parodo materialių gėrybių siekimas šiuolaikiniame pasaulyje. Individas atlieka savo vaidmenį, kad gautų didesnę atlygį, ir vaidindamas

³³ *Vienatvė prieš vienišumą – ko vengti ir ko siekti*. Prieiga internete: < <http://www.gyvenimoguru.lt/straipsniai/vienatve-pries-vienisuma-ko-vengti-ir-ko-siekti/> [žiūrėta 2016.12.28].

³⁴ Bončkutė G. *Idiomioji psichoterapija mokytojams ir tėvams*. 2008, Vilnius : Versus aureus. p. 47.

³⁵ „Baimė ir fobijos“. Prieiga internete: < <http://mediapro.lt/baime-ir-fobijos/> [žiūrėta 2016.12.28].

³⁶ Clark E. Moustakas. *Vienatvė*. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p. 69.

³⁷ Vogt F. *Gyvenimas baimė – gyvenimo šansai*. 2000. Vilnius : Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidykla. p. 85.

³⁸ *Koks yra tikrasis vienatvės veidas*. Prieiga internete: < <http://www.delfi.lt/gyvenimas/karjera/koks-yra-tikrasis-vienatves-veidas.d?id=72754452> [žiūrėta 2016.12.18].

nesistengia būti savimi, bet siekia materialių dalykų.³⁹ Tai itin aktualu šiandien, kai asmenys atsiskiria nuo bendruomenės ir sukuria atsiribojusio žmogaus charakterį. Tai šalti, užsidarę, virtualiame pasaulyje gyvenantys žmonės.⁴⁰ Kita vertus, atsiribojusių asmenybių daug rasime tarp meno žmonių, originalių idėjų autorių. Taip išeina, kad šis asmuo tampa svetimas sau ir visuomenėje egzistuoja kaip anonimas.⁴¹ Be to, įvairiapusė konkurencija vartotojiškoje visuomenėje naikina glaudų žmogiškąjį ryšį, skatina susvetimėjimą. Atsiradęs dirbtinumasis, paviršutiniškas bendravimas, įvairios nesėkmės, bandant užmegzti tikrą žmogišką ryšį, dažnai sukelia baimę ir vienatvės siaubą. Pasak Alfred'o Adler'o, vienatvės siaubą padidina užsisklendimas, kuris pasireiškia įvairiausiais būdais. Tokie žmonės paprastai mažai kalba ar apskritai nekalba, nežiūri į kitą, nesiklauso ar būna neatidūs, kai su jais kalbama. Visus net paprasčiausius santykius persmelkia šaltis, atskiriantis individą nuo kitų. Abejingumas persmelkia visas žmogaus gyvenimo puses. Jis gali baimintis išorinio ar pabūgti savo paties vidinio pasaulio. Būkštaujant vengiama draugijos ir baiminamasi vienatvės. Tokie žmonės irgi priklauso tam tipui, kurio atstovai jaučiasi priversti daugiau galvoti apie save, todėl menkai simpatizuoja aplinkiniams.⁴²

Kova su vienišumu, nerimo problemomis prasideda jau ankstyvaisiais gyvenimo metais, kai žmogus laimi prieš slegiančius rūpesčius arba, atvirksčiai, pralaimi ir pasineria į vienatvės būseną. Padėtį komplikuoti gali situacija, kai nepasiseka užmegzti turiningesnio ryšio su gyvenimu, kai neišsipildo noras būti apgaubtam švelnumu, būti globojamam, saugiam. Tokia patirtis sužlugdo žmogų jo brandos metais, kai nepajėgiama užmegzti nuoširdžių, visaverčių meilės ryšių su kitais. Dėl nevisavertiškumo išsiugdo menkavertiškumo jausmas, kuris taip pat susijęs su vienatvės nerimu. Didelį skausmą ir kančią kelia jausmas, kad esi nemylimas ir tavęs nepaisoma. Norėdamas išspręsti vienatvės sunkumus, dažnas stengiasi įveikti tai išduodamas savo individualybę ir pasiduodamas priklausomybėms.⁴³ Negana to, asmuo, kenčiantis vienatvės nerimą, yra itin įtarus. Netgi mažiausias kritiškumas jį žeidžia. Jis dažnai įžiūri tariamą nuvertinimą paviršutiniškose ar visai nesusijusiose su juo pastabose. Kad ir ko imtųsi, toks žmogus jaučiasi nevykėlis, kad ir kaip siektų didesnių laimėjimų, norėtų užsitarnauti geresnį įvertinimą bei palaikymą, jam nesiseka, nes tuo pat metu jis naudoja priemones, kurios nuolat jį atskiria nuo kitų, kol galiausiai jis arba pasiduoda, arba ima reaguoti agresyviai, norėdamas paslėpti savo vidinį nerimo ir nevilties jausmą. Toks individas nėra pakankamai

³⁹Clark E. Moustakas. Vienatvė. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p. 70-71.

⁴⁰Adler A. *Žmogaus pažinimas*. 2009. Vilnius : Vaga. 44.

⁴¹Clark E. Moustakas. Vienatvė. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p. 71.

⁴²Adler A. *Žmogaus pažinimas*. 2009. Vilnius : Vaga. 46.

⁴³Clark E. Moustakas. Vienatvė. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p. 79.

atviras, lankstus ir ekspansyvus, kad susietų save su naujais žmonėmis ir atskleistų naujų patyrimų vertę.⁴⁴

Vienatvės galima išvengti užsiimant įvairiomis veiklomis, kurios padeda užpildyti laiką ir gelbsti nuo gyvenimo tuštumos ir migloto nepasitenkinimo. Viena iš jų – kultūriniai interesai arba kultūrinė veikla, kuri orientuota į bendruomeninius tikslus; tai yra galingas vienatvės baimės priešnuodis. Tačiau nereikėtų šio jausmo užgožti ar bėgti nuo jo, nes buvimas su savimi, savo mintimis, gali padėti pasinerti į dar nepalietas kūrybos, savęs atradimo gelmes. Pasak Thom'o Wolfe'o, vienatvė yra esminė kūrybingumo sąlyga, kai iš skausmo, nevilties gelmių ir triuškinančio bejėgystės jausmo kyla poreikis kurti naujus pavidalus ir vaizdinius, atrasti unikalius suvokimo bei patirties raiškos būdus.⁴⁵ Taigi likę vieni mes labiau pasineriame į egzistencijos gelmes, analizuojame savo elgesį, nuotaikų kaitą, atidžiau pastebime aplinkos grožį ar atšiaurumą. Tai žmoguje pabudina įvairiausių gamtos formų ir pasaulio atspalvių stebėtoją.⁴⁶

Be kita ko, vienatvė įtraukia ir savo ramybe bei susikaupimu. Pasak psichologo Clark'o Moustako, vienatvė lydi mus visą gyvenimą. Nuo tada, kai kiekvienas individualiai pasirenka tai, kas jam yra artima. Būdamas vienas žmogus gali susikaupti, pabūti su savimi ir pasirinkti tai, kas yra svarbu, vertintina. Šis momentas padeda susimąstyti, pažvelgti atidžiau į gyvenimo prasmę, pasinerti į kūrybinį procesą.⁴⁷ Taigi vienumoje įgyta patirtis leidžia individui išsiugdyti, subrandinti ir sustiprinti savo kaip žmogaus prigimtį.⁴⁸ Kadangi tai išskirtinai privatus reikalas, vienumoje galima atlikti savo išgyvenimų analizę, kurios dėka asmuo prasiskverbia iki anksčiau dar neprieitų gelmių ir susiduria su apnuogintu vidiniu gyvenimu. Pasinaudojęs prasiplėtusiu mąstymu, žmogus atranda naujas prasmes, permodeliuoja senus būdus ir įpročius. Pasitelkęs naujas mintis, žmogus išgyvena kažką naujo, taip pasikeičia jo pasaulis. Žinoma, tik vienatvė padeda žmogui suvokti patį save, kūrėjui ji – lyg draugė, kurios dėka visą savo širdį, visus išgyvenimus galima išlieti naujuose kūrinuose.⁴⁹

2.2. Vienatvės interpretavimas mene

⁴⁴Clark E. Moustakas. *Vienatvė*. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p. 80.

⁴⁵Ten pat. p. 72.

⁴⁶*Vienatvė, mūsų priešė ir draugė*. Prieiga internete:< <http://hespera.blogas.lt/vienatve-musu-priese-ir-drauge-3.html> [žiūrėta 2016.12.28]

⁴⁷Pundzevičienė A. *Vienatvė*. Prieiga internete:< <http://www.asirpsichologija.lt/index.php?id=14&category=7> [žiūrėta 2016.12.27].

⁴⁸Clark E. Moustakas. *Vienatvė*. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija. p.127.

⁴⁹*Vienatvė, mūsų priešė ir draugė*. Prieiga internete:< <http://hespera.blogas.lt/vienatve-musu-priese-ir-drauge-3.html> [žiūrėta 2016.12.28].

Vis dažniau tenka susidurti su vienišumo problema. Daugelis žmonių įsitikinę, kad vienatvė – tarsi didžiulė baismė, lyg būtum uždarytas vienutėje. Tačiau vienatvė – ne kalėjimas, o ramybės ir galėjimo pabūti su savimi zona.⁵⁰

Poetas H. Hesse teigia: „Žmogui būdinga klysti. Žmogus kuria save. Žmogus atranda save vienatvėje.“ Filosofas Nietzsche Zaratustra pritarė: „Žmogus – tai tarsi lynas, tarp gyvulio ir antžmogio nutišęs, tai lynas virš bedugnės.“⁵¹ O Hario Halerio vienatvė lyg ir neveda į prasmę, tačiau atskleidžia žmogų tokį, koks jis yra: pavargusį nuo civilizacijos, niekinantį miesčioniškumą, buvimą rėmuose, o tuo pačiu ir besižavintį ramiu, monotonišku, steriliu gyvenimu, gyvenimu be kovos, šiltnamio sąlygomis; atskleidžia žmogų nuolat skendintį vidiniuose prieštaravimuose – tarp dvasios ir instinktų, tarp to, kas „žmogiška“ ir to, kas „vilkiška“. Tai kiekvienam suteikia galimybę atpažinti save.

Paskirtas vienatvės kelias įveikiamas ne kiekvienam, ir į dažnai kylantį klausimą: Vienatvė – išsigelbėjimas ar pražūtis? – atsakymą turime priimti kiekvienas atskirai, išbandydami save. Ir, visgi, vienatvė atrodo iškili, kadangi tai kelias į prasmę. Individualus ir subjektyvus kelias, kuriame žvilgsnį nukreipiame į save, savianalizę, savęs pasirinkimo, tapimo savimi kelią.⁵²

Šiandieninis menas turi pasiekti ir paveikti žmogų. Priversti jį susimąstyti apie žmogaus gyvenimą, kuris laviruoja tarp gyvybės ir mirties ribos.⁵³ Viskas susipynė tarpusavyje, sunku suprasti, kas gražu, o kas – ne, sunku suprasti kitus ir save patį, savo vidinį pasaulį. Kasdien darosi vis sunkiau išreikšti savo mintis žodžiais. Žmonės išmoko žiūrėti ir klausytis vieni kitų, bet nieko nematyti ir negirdėti. Būdami įvairiose kompanijose, mes jaučiamės vieniši, o savo vienišumą slepiame po įvairiomis kaukėmis, ypač dabar, kai visame pasaulyje išplito interneto naudojimas. Tai lyg koks virusas, kuris palengvina žmogaus buitį, tačiau stumia į vienatvės „glėbį“, norėdami pabendrauti, mes neprivalome išeiti iš namų. Užtenka prisijungti kokiam nors socialiniame tinkle ir tu jau gali bendrauti su kuo tik panorėjęs.

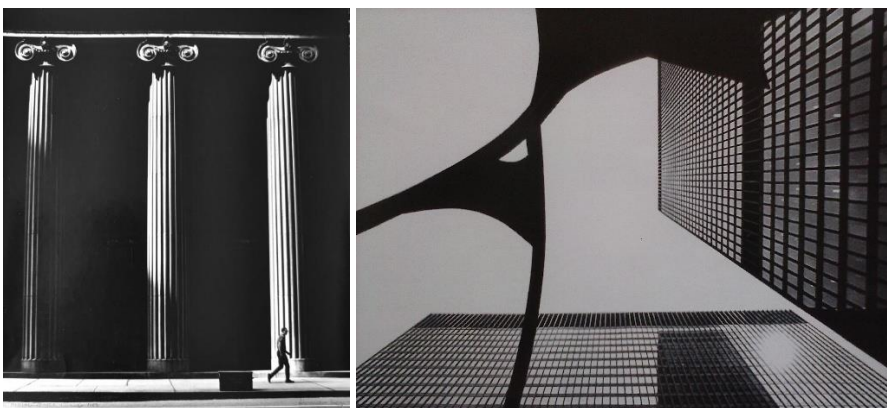
⁵⁰*Vienatvė – pasimatymo pačiam su savimi laika*”. Prieiga internete:< <http://www.manosveikata.lt/lt/temos/psichologija-psichiatrija/vienatve-pasimatymo-paciam-su-savimi-laikas>

⁵¹ Filmanavičiūtė Ž. *Vienatvė – išsigelbėjimas ar pražūtis?* 2006. Prieiga internete:< [http://www.filosofija.info/praktine-filosofija/vienatve-issigelbejimas-ar-prazutis/\[žiūrėta 2016.10.15\]](http://www.filosofija.info/praktine-filosofija/vienatve-issigelbejimas-ar-prazutis/[žiūrėta 2016.10.15])

⁵² Filmanavičiūtė Ž. *Vienatvė – išsigelbėjimas ar pražūtis?* 2006. Prieiga internete:< [http://www.filosofija.info/praktine-filosofija/vienatve-issigelbejimas-ar-prazutis/\[žiūrėta 2016.10.15\]](http://www.filosofija.info/praktine-filosofija/vienatve-issigelbejimas-ar-prazutis/[žiūrėta 2016.10.15])

⁵³ Prieiga internete:< <http://kauno.diena.lt/naujienos/laisvalaikis-ir-kultura/kultura/siuolaikinis-menas-kas-jis-ir-kodel-662284>

Menininko A. Kezio kūryba fotografijoje susitapatina su urbanistine aplinka, dramatiški formų kontrastai, šviesos ir šešėlių kontūrai, kampuoti, aštrūs, plastiški, laisvi architektūrinių elementų motyvai sudaro autoriaus fotografijų estetiką. Kūryboje menininkas yra santūrus, nešališkas gyvenimo stebėtojas: nei abejingas, nei pasiduodantis, nekeliantis savęs virš gyvenimo, bet stovintis atskirai, nuošaliau. Autoriaus fotografijose retai pasirodo žmonės, jų vaidmuo kaip formalaus dizaino elementai, o kartais ir kaip vienišo žmogaus sudėtingame pasaulyje išraiška.⁵⁴

1 pav. Fotografijos A. Kezio.

⁵⁴ Kultūros ratas. *Kunstkameroje – Algimanto Kezio architektūrinė fotografija*. Prieiga internete: <
http://www.nzidinys.lt/499266/naujienos/kulturos_rat/kunstkameroje-algimanto-kezio-architekturine-fotografija
[žiūrėta 2016.05.13]

Viktorija Staponė – puiki šiuolaikinės kartos fotografė. Jos kūryba yra iš anksto gerai apgalvota, priverčianti susimastyti, labai asmeniška. Žiūrint į fotografės darbus, kyla vidinis virpesys, o kai kurie darbai tokie dramatiški, jog negali suprasti – tai grožis ar siaubas. Visuose darbuose pagrindinis veikėjas yra žmogus, kuris įkūnija skirtingą nuotaiką, atkreipia dėmesį į metų laiką, žmogaus amžių. Nuotraukoje pozuoja tik po vieną žmogų, simbolizuojantį vienatvę. Autorė perteikia šios būsenos gražiąją pusę, kurioje daugiau pamatai, išgirsti, daugiau prisilieti prie proceso. Kaip teigia autorė, būtent dėl tokių akimirų ji „myli vienatvę“, kurioje jaučiasi rami ir visiškai laisva.⁵⁵

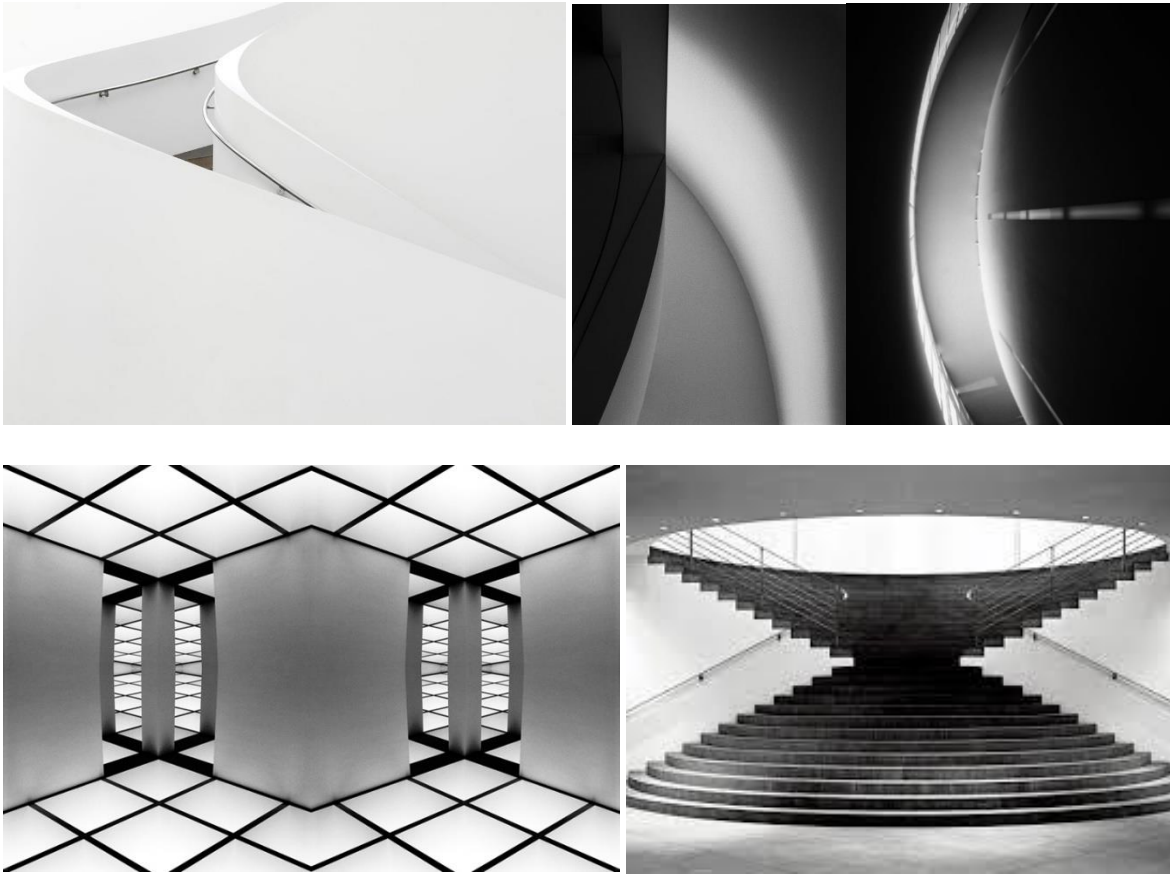
Žiūrint į nuotraukas, sunku pasakyti, ar žmogus dera prie aplinkos, ar aplinka prie žmogaus. Apgalvota poza, mimika, apranga, fotografavimo kryptis, spalvos. Atrodo jog gali pasakyti, kas šiuo metu dedasi žmogaus viduje, ką jis jaučia, ką galvoja.

2 pav. Fotografijos Viktorija Staponė

⁵⁵ Grigaliūnaitė D. *Miesto pokalbiai: fotografė Viktorija Rekašiūtė "Raggana" 2013.* Prieiga internete: < http://kaunoziņas.lt/naujienos/miesto-pokalbiai-fotografe-viktorija-rekasiute-raggana_67695.html [žiūrėta 2016.10.20]

Architektūros fotografas Benjamin Antony Monn.

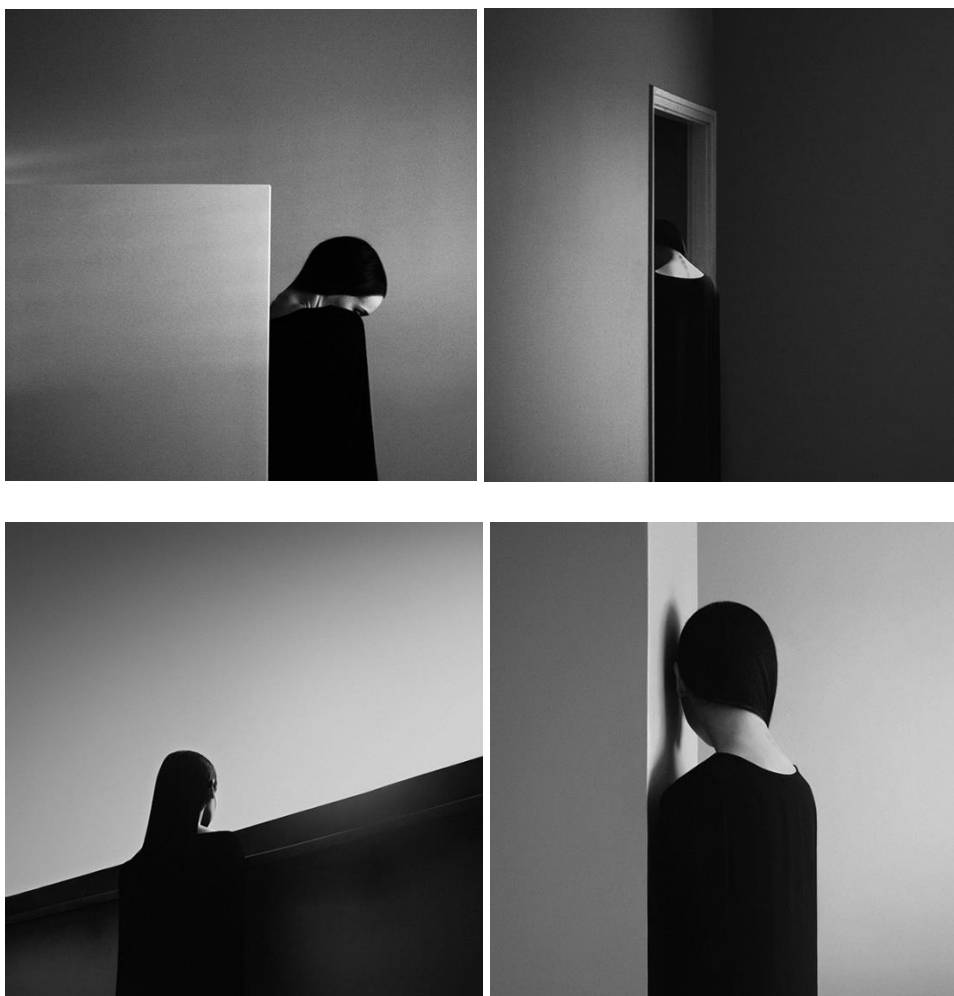

3 pav. Fotografijos B.A. Monn.

Šie fotografijų darbai skiriasi nuo turistų ir nuolatinių gyventojų matomų kasdieninių miesto peizažų. Miestas – besikeičiantis, modernėjantis, „geležinis“. Darbuose kalbama apie konstrukcinį miestą, tampantį techninių manevrų poligonu, apie vietas, kurias galima išvysti tik specialiai jų ieškant. Architektūros fotografai dažniausiai naudoja juodai baltas nuotraukas, taip ieškodami formos plastiškumo, kampuotumo, šviesos perėjimų ir susikirtimų, o spalvos tik blaško dėmesį. Objektų formos lakoniškos, minimalistinės, yra pakankamai vietos fantazijai, todėl kiekviena nuotrauka žiūrovo galvoje gali užsibaigti skirtingai, arba likti visai be pabaigos.

Labiausiai žaviuosi Noell Oszvald fotografijos darbais. Šios autorės darbai architektūriniai, minimalistiniai, estetiniai, dvelkiantys ramybe ir išbaigtumu, nėra jokių nereikalingų detalių, o šviesa nuotraukose išryškina modelio plastiškumą, trapumą. Stiprus šešėlių žaismas modelio figūra, jos

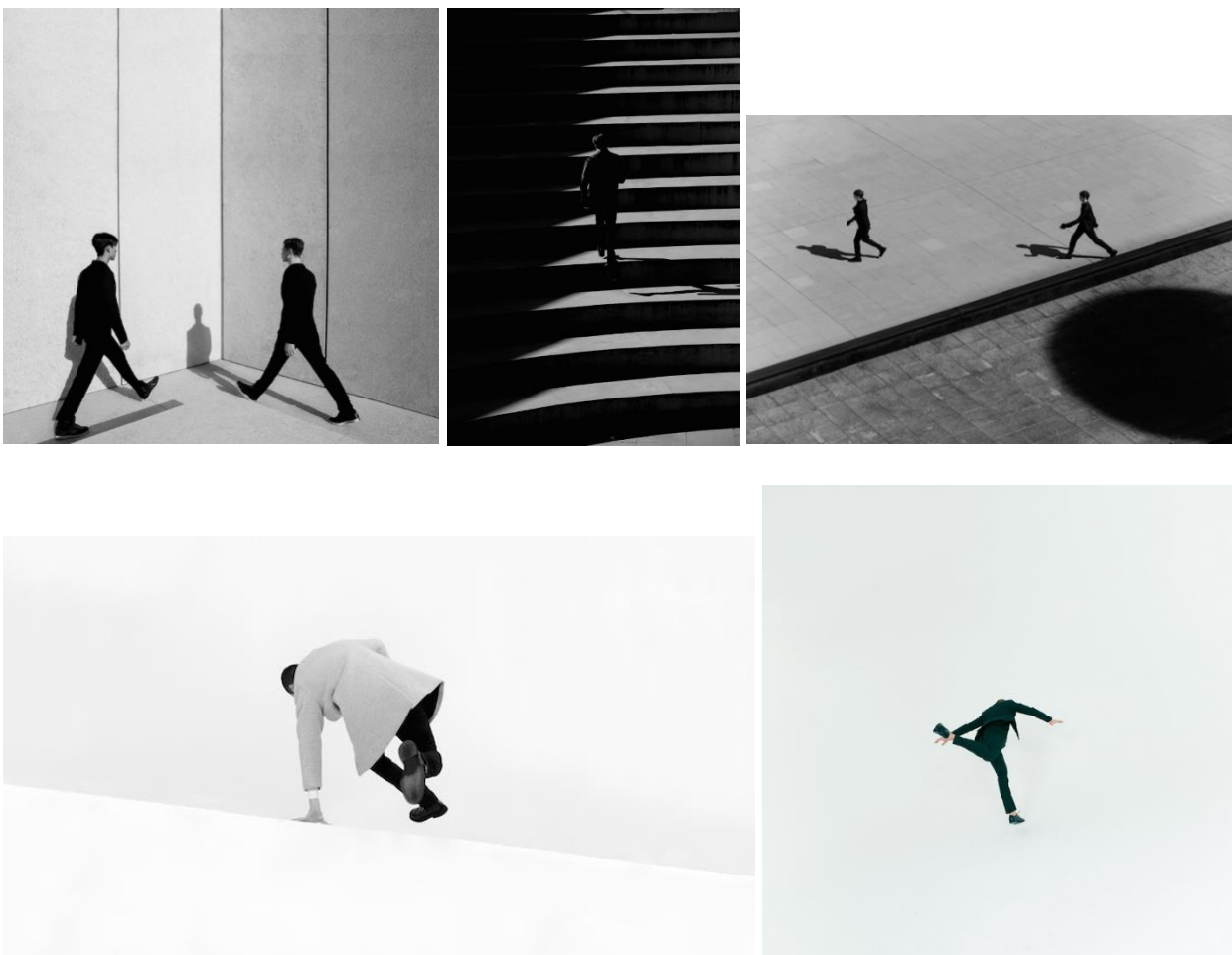
kaulų struktūra. Siurrealistiniuose darbuose modelis yra pati fotografė. Ji fotografuoja save, apnuogintą, ir su drabužiais architektūrinėje aplinkoje, dažnai naudoja gyvūnus savo nuotraukų įspūdžiui sustiprinti. Fotografė daug dėmesio skiria detalėms, savo išvaizdai, plaukams ir rankoms. Darbuose jaučiamas vienatvės jausmas, kuris atskleidžiamas per spalvą, slogią nuotaiką. Subtiliai nusuktas veidas rodo norą pasislėpti nuo viso pasaulio ir savęs.

4 pav. Nuotraukos Noell Oszvald

Mados fotografas Paul Jung fotografuodamas kolekcijas kaip pagalbinius fonus naudoja architektūrą. Jo darbai atrodo lyg estetiški, minimalistiniai meno kūriniai. Tik žinantis gali pasakyti, jog čia drabužių kolekcijos fotografavimas. Nuotraukos juodai baltos, jose nebijoma kontrasto, šešėlio. Galima pastebėti jog modeliai nestatiški, visada juda, žengia į priekį, šokinėja. Fotografo

darbuose labai svarbi architektūra, kuri pabrėžia judančio žmogaus kontūrą. Nuotraukose labai svarbi kompozicija, ritmas, atsikartojimas, medžiagiškumas, detališkumas, kurie komponuojami kartu su aštria dienos šviesa.

5 pav. Fotografijos Paul Jung

Menininkė Židrija Janušaitė. Jos kūrybos tikslas ir esmė – parodyti, kaip svarbu nuolat skubančiam šiuolaikiniam žmogui sustoti ir susitikti su pačiu savimi. Menininkės siekis atsiskleidžia kuriamuose laike iššėtuose, minimalistinės estetikos performansuose, kuriuose sklaidžiama jautri ir mediatyvi būseną. Kalbėti ar kitaip apibūdinti menininkės performansus nėra lengva: norint pajauti kuriamo įvykio nuotaiką, reikia į ją pasinerti ir patirti savo buvimu. Panašūs jausmai aplanko žiūrint ir kitokių meno formų išraiškas: tapybos, kaligrafijos, žemės meno vaizdo raiškos priemonės. Kūryboje dažnai sluoksniuojamos kelios medijos, tačiau kūriniai nėra pertekliniai, jais menininkė

nedaugžodžiauja, atvirksčiai, supaprastina iki minimumo, siekia išgryninimo, minimalizmo, estetikos, prabyla apie akimirkos emociją ir tarpines būsenas.⁵⁶

Performansas „Gyvenimas susideda iš tokių mažiųjų vienetų“ (<http://www.kamane.lt/Kamanes-tekstai/Daile/Zidrija-Janusaite-Kad-pajaustum-reikia-sustoti>)

6 pav. Autorius nežinomas

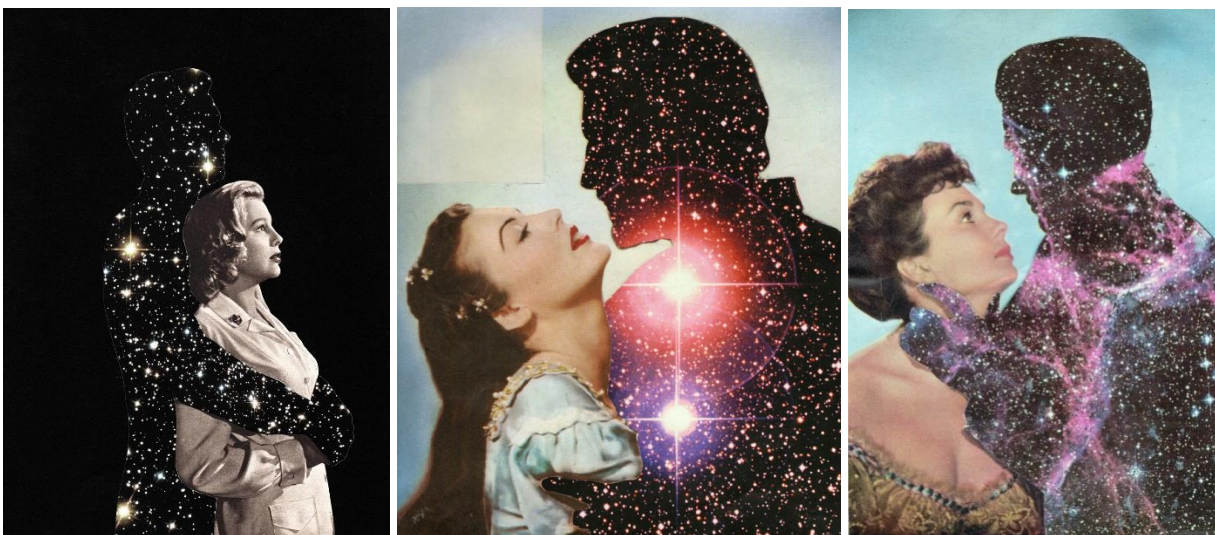
Brooke Shaden fotografijose vaizduoja save, kuria autoportretus. Menininkė gyvena fantazijų pasaulyje, jos kūryboje mažai tradicinių vaizdų, juos keičia dvasiniai elementai. Nuotraukose vaizduojamos pasislėpusios merginos, šaltos, niūrios spalvos kalba apie baimę, liūdesį. Jos užsidariusios ir nenori prisileisti žmonių, stengiasi pabėgti nuo aplinkos ir būti vienos.

⁵⁶ Janušaitė Ž. „*Kad pajaustum, reikia sustoti*“ Prieiga internete: <
<http://www.kamane.lt/Kamanes-tekstai/Daile/Zidrija-Janusaite-Kad-pajaustum-reikia-sustoti> [žiūrėta 2016.10.20]

7 pav. Fotografė Brooke Shaden

Grafiko Joe Webb darbai neprimena vienatvės savo spalviškumu, dangišku žėrėjimu, tačiau galima interpretuoti siluetą, laukimą to vienintelio įsivaizduojamo idealo, kurio tikrovėje nėra. Jaučiamas tikėjimas nebūti vienišam, surasti tą žmogų, kuris tave supras, o moteris čia vaizduojama kaip silpnoji lytis, nes siluetas ją apjuosęs rankomis, kaip besąlygiškai atsiduodančią tam jausmui būtybę.

8 pav. Grafikas Joe Webb

Išsigandęs ir susigūžęs, tokiais žodžiais galime apibūdinti Ron Mueck skulptūrą. Autorius kuria realias skulptūras, kurios puikiai atrodo iš visų pusių. Skulptūrų dydis stulbinantis, šalia jų žmonės atrodo tokie nereikšmingi ir maži. Žemiau pavaizduota skulptūra įkūnyja vienišumo jausmą, paslėptos lūpos rodo nenorą bendrauti su aplinkiniais. O žvilgsnis toks įtaigus, jog net nepatogu žiūrėti vaizduojamam objektui į akis, kaip mat persmelkia nemalonus jausmas, kuris išlieka ilgam. Skulptūros apnuoginimas, apnuogina ir jo jausmus ir išgyvenimus.

9 pav. Skulptorius Ron Mueck

Instaliacijos kūrėjas Sebastian Hempel Beziehungskiste. Jo sukurta instaliacija leidžia žmogui pajauti vienvė uždaroje patalpoje. Besidarinėjančios durys viduje, kai gali keliauti iš vienos erdvės į kitą, tarytum interpretuota vienvė, nes gyvenime keliaujame iš vieno emocinio lauko į kitą, savarankiškai, arba sekdami kitą žmogų. Čia mes galime pabūti vienas su savo mintimis, o praeinantys žmonės net nepastebi tavęs, nes visi gyvename tik sau, savo vienvėje. (Nuoroda į video instaliaciją <https://www.youtube.com/watch?v=YpQhuz418YU>)

10 pav. Autorus nežinomas

Šis Antony Gormley kūrinys puikiai atspindi šiandienos realijas. Kai būni apsuptas žmonių, tačiau nematai, ar nenori matyti, negirdi, ar nenori girdėti, ar kitaip pastebėti aplinkinių, jų emocijų, nes esi svarbus tik pats sau. Šis žmogus sukurtas gyventi vienas.

11 pav. Antony Gormley

Fotografė Christine Muraton. Jos kūryboje dominuoja melancholija. Nuotraukose vaizduojamos užsidariusios, norinčios nuo visko pasislėpti merginos,. Vaizduojamas nuogumas sustiprina jų nepasitikėjimą, baimę, agresiją. Susidaro išpūdis, kad jos susikūrusios savo mažą pasaulį, gyvena baimėje.

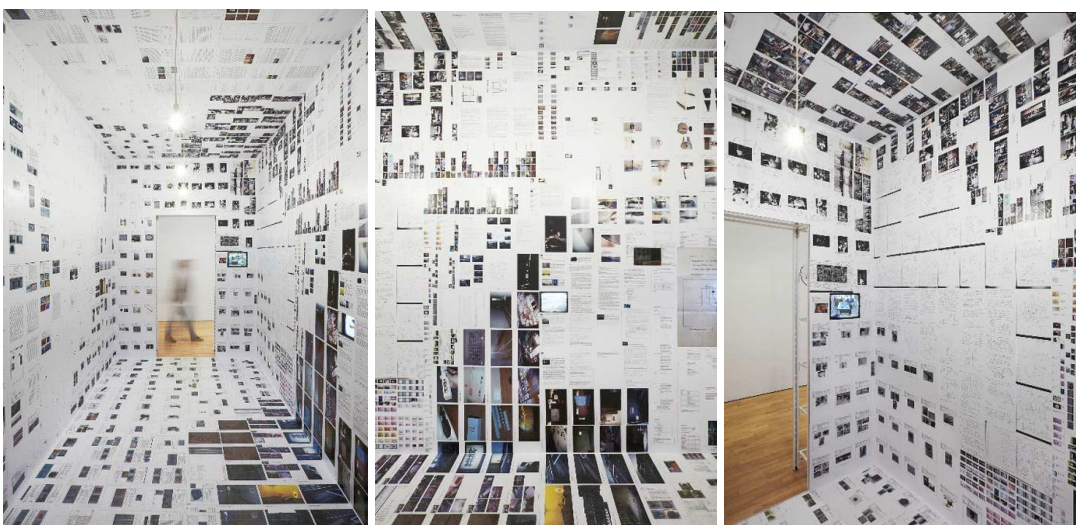
12 pav. Christine Muraton

Vienas dažniausiai sutinkamų motyvų – vieniša moteris, simbolizuojanti laukimą. Vaizduojama nusisukusi ir žiūrinti į tolį, mąstanti apie gyvenimą ir jo siunčiamus sunkumus, kurios išgyvena tik stipri moteris.

13 pav. Autorius nežinomas

Instaliacijos kūrėjai Joris De Schepper ir Thomas De Ridder. Kodėl mes jaučiamės vieniši? – apie tai ko gero susimąstome dažnai. Šios instaliacijos idėja apibūdina žmogų, kuris vis lekia, skuba, dirba, o informacijos srautas, kasdienis supantis internetas, stabdo žmonių bendravimą gyvai. Tiesiog tampa paprasčiau parašyti žinutę ar paskambinti artimam ir tiek. Galiausiai santykiai pasidaro mechaniški. Mes patys kalti dėl savo vienišumo, nes pernelyg taupome laiką.

14 av. Autorius nežinomas

3. MAGISTRO DARBO KŪRYBINĖS DALIES EIGA

3.1. Kūrybinio darbo „Kaip išgyventi vienvėžė“ koncepcija

„Kaip išgyventi vienvėžė“ – tai kūrybinis fotografijos darbas, kurio koncepcija atsirado mąstant apie save, apie šiuolaikinį gyvenimo ritmą ir tempą, kuris įtraukia mus į nesibaigiančių darbų ir veiklų ratą. Ar pastebime, jog neturime laiko ar noro susitikti su draugais, bendrauti su jais tiesiogiai, jog stinga laiko netgi artimiems žmonėms? Nuolatos esame apsupti žmonių, bet ilginiui pajuntame, jog esame užsisklendę savyje. Kiekvienas išgyvename savo kasdienio gyvenimo situacijas, įvairias emocijas, ir viską laikome tik savyje, nes niekam iš aplinkinių tai nėra įdomu. Galiausiai pasijaučiame vieniši. Ir nesvarbu, jog gyvename ne vieni, ir netgi jei socialiniuose tinkluose turime po kelis šimtus „draugų“, vargu, ar jie išties yra tikri draugai. Tokioje skaitmeninėje vienvėžėje gyvenu ir aš, todėl labai svarbu akcentuoti žmogaus būsenas, kurias jis jaučia būdamas vienas, nors ir yra apsuptas minios žmonių. Visi tie šimtai žmonių, komentuojančių kiekvieną vienas kito judesį, nuotrauką, besikeičiančius santykius ir statusus, visiškai nenori nieko žinoti apie tavo vidinį pasaulį, tavo sielą. Juk privalu suprasti savo būsenas, tik žinodami, ko trūksta mūsų gyvenime, galėsime „išgyventi vienvėžė“.

Gaila, bet dėl šios virtualios realybės mes atsisakome tikrojo jausmo, emocijų, patirtų išpūdžių, savo fiziškumo, pasivaikščiojimo parke, karšto puodelio arbatos, šiltų apsikabinimų ir nuoširdžių kalbų. Visa tai iškeičiame į begalinį interneto pasaulį.

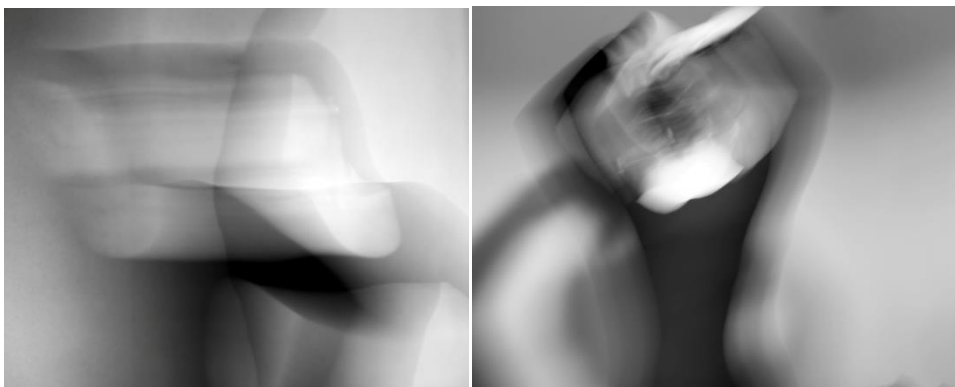
Ieškant meninių analogų savo pasirinktai temai, pastebėjau, jog dauguma autorių dėmesį sutelkia į tradicinę vienatvės sampratą: vaizduojamas vienišas žmogus, niūrioje aplinkoje, su savo vidiniais išgyvenimais, atskirtas nuo visuomenės, nuo žmonių. Šio darbo koncepcijai perteikti pasirinktas vizualinis būdas, atskleidžiantis žmogaus vienišumo būsenas, apmąstantis, kaip su jomis susigyventi, pažįstant save patį, savo priešą, jausmus ir bendravimą, kaip neleisti vienatvei kankinti savęs, gauti galimybę susikaupti, gyventi visavertį gyvenimą ir pajauti dvasios pilnatvę.

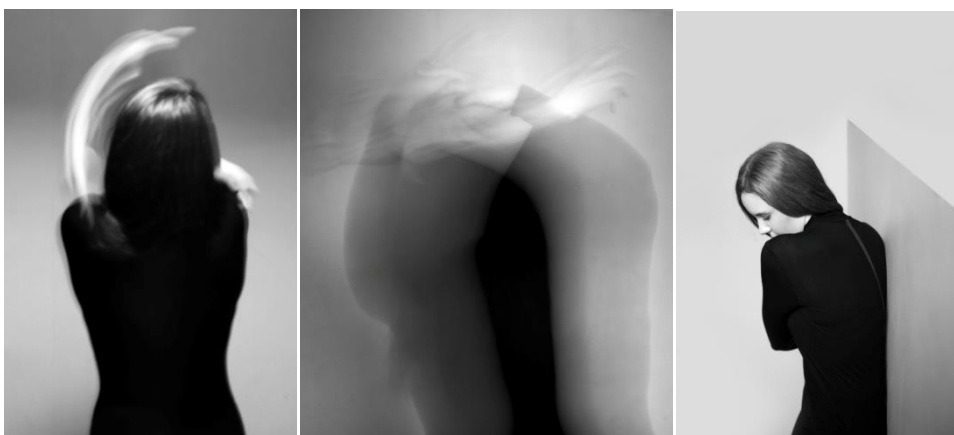
Kūrybinį darbą sudaro keturi meniniai objektai, kiekvienas objektas interpretuoja skirtingą temą: 1. Pažink savo priešą; 2. Nebėk nuo savęs; 3. Leisk sau jausti tai, ką jauti; 4. Bendrauk atvirai. Pagrindinė kūrinio idėja išreiškiama per žmogaus emocines išraiškas, kurias žiūrovas gali priskirti sau, užduoti sau klausimų, kurie padėtų suprasti savo jausmus, padėtų išgyventi vienatvę. Visas darbas atliktas fotografijų, koliažo principu.

3.2. Kūrybinės idėjos vystymas

Kūrybinė magistro darbo dalis pradedama nuo fotografinių ieškojimų. Pirminė idėjos dalis kilo dar magistro studijų pradžioje. Pradėjau ieškoti pavyzdžių apie minimalią ir estetišką fotografiją. Idėjos kito, tobulėjo, kol galiausiai išsivystė iki galutinio rezultato.

Pateikiami pirminai pavyzdžiai:

Proceso metu eskizai nuolat kito, keitėsi. Buvo ilgas svarstymų ir ieškojimų kelias. Idėjai išreikšti pasirinkta figūrinė kompozicija. Sluoksniuotos kelios nuotraukos su įvairiomis pozomis, besiblaškančiomis, statiškomis, susigūžusiomis, rimtomis emocijomis. Taip pat derintas koliažo principas, kurtas iš nuotraukų su kiekvienam erdviniam objektui būdingomis nuotaikomis.

3.3. Vizuali „Kaip išgyventi vienatvę“ idėjos raiška

Sukurti 4 erdviniai objektai. Kiekvienas objektas vaizduoja kitokį vienatvės išgyvenimo etapą. Darbas pradedamas nuo figūrų ieškojimo, kurios perteiktų vienatvės jausmą, jos emociją. Nuotraukų kompozicijose sluoksniuojamos kelios nuotraukos, kurias papildo mažų, su tema susijusių nuotraukų koliažas. (15pav.)

Pažink savo priešą. Vienintelis kelias įveikti savo „priešą“ – kaip galima geriau jį pažinti. Pažinti savo vienatvę – tai pirmiausia pripažinti sau, kad kartais galiu jaustis ir jaučiuosi vienišas. Jei vienišumas neišvengiamai būdingas žmogui, tuomet, neabejotinai, jis yra mano gyvenime. Gal tik nematai, nepastebi, o gal nenori matyti. Galima atidžiau pažvelgti į savo gyvenimą ir pamėginti sau

atsakyti į kylančius klausimus. Privalu save nugalėti ir nebebijoti savo vidinio pasaulio. Neišsprendžiamų problemų nėra, o neišspręstos griauna ir gyvenimą, ir sveikatą. Vieną kartą reikia sukaupti drąsą ir paskirti pasimatymą pačiam sau.

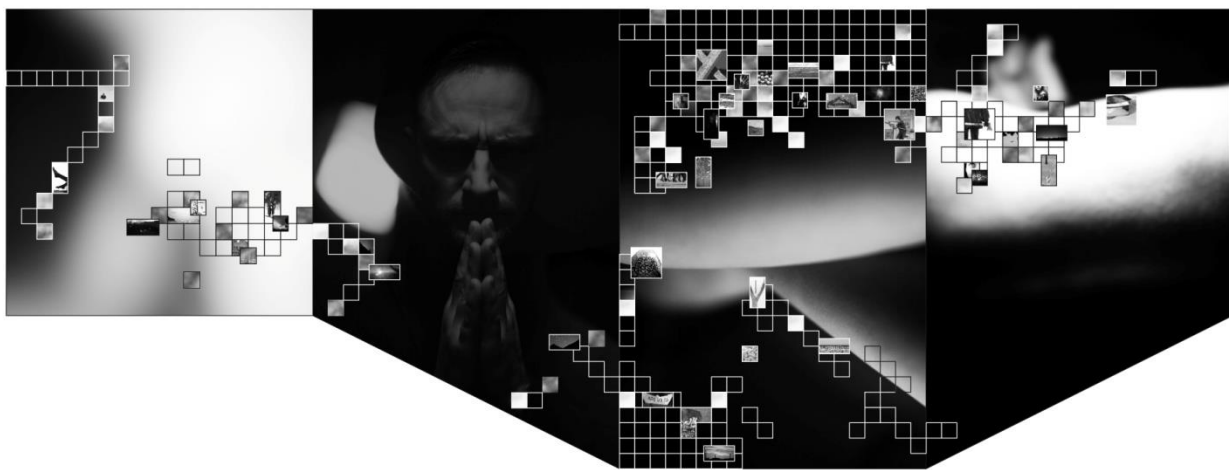
Kompozicijos dydis 3200x1200 cm. Dekoruota veidrodžio dalelėmis, kurios simboliškai verčia atsisukti į save, pažvelgti į savo vidų.

Bendrauk atvirai. Ar kada susimąstome, kaip bendraujame su savo draugais ir artimaisiais? Ar ieškau jų draugijos tik tuomet, kai turiu laisvo laiko ir nežinau, kuo užsiimti, nuobodžiauju? Ar galiu su jais kalbėti apie nemalonius dalykus, pasidalinti savo liūdesiu, pykčiu, nesėkmėmis? Ar galima ant jų supykti, o tokius jausmus pripažinti sau pačiam?

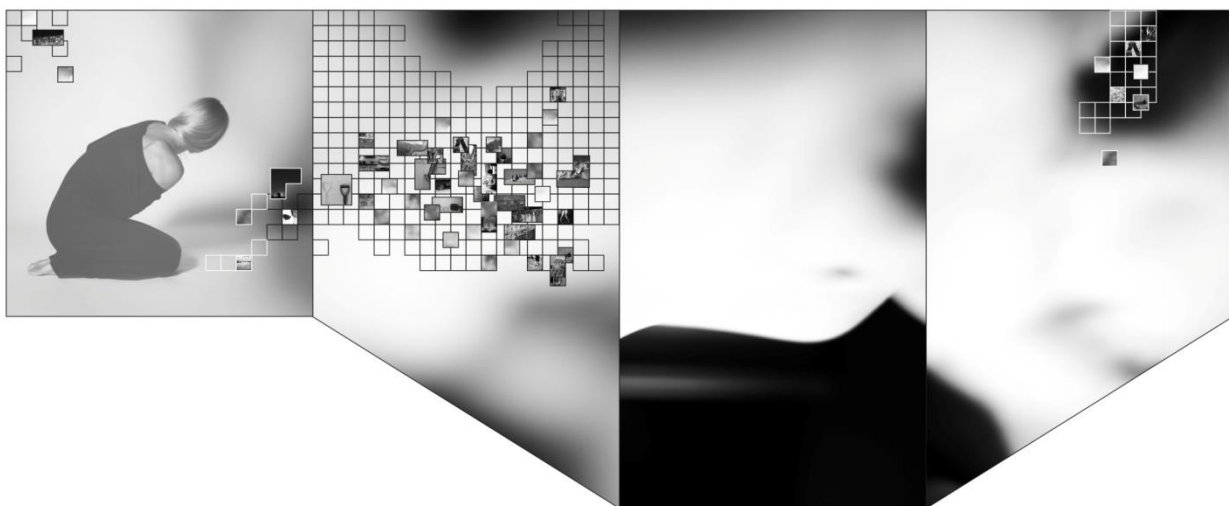
Kompozicijos dydis 2800x840 cm. Nuotraukų koliažą sudaro įvairių žmonių portretai, simbolizuojantys bendravimą.

Leisk sau jausti tai, ką jauti. Reikia pasistengti suprasti savo emocijas: kada jaučiamės liūdni, kada patiriame įtampą, stresą, ar nerimą, o galbūt džiaugsmą, meilę ir pasitikėjimą. Nuo vienu jausmų stengiamės pabėgti ir bandome visaip jų išvengti, tačiau yra ir tokių jausmų, kuriuos norime patirti kiekvieną dieną. Stengiamės būti laimingi, pasitikintys savimi. Ar bandome kažkokiomis priemonėmis išvengti jausmų? Galbūt mes visi įtikinėjame save, kad kažko turėtumėme nejausti, arba įtikiname save, kaip turėtume jaustis?

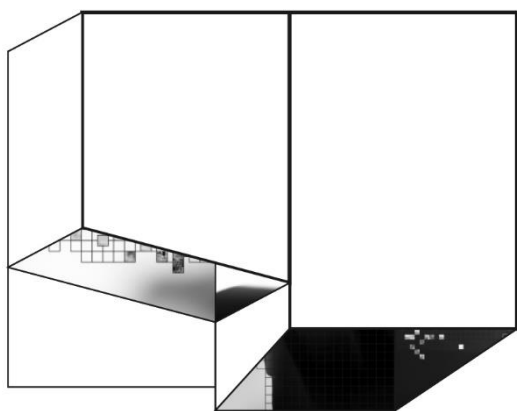
Kompozicijos dydis 3200x1050 cm. Nuotraukų koliaže vaizduojami įvairūs objektai, emocijos, simbolizuojantys įvairius jausmus.

Nebėk nuo savęs. Pagalvokime, ar turime laiko sau – apmąstymams, pabuvimui su savo mintimis, o galbūt yra tokių minčių, kurias stengiamės nuvyti ir negalvoti, tiesiog pabėgti nuo jų. Kuo užsiimame, kai turime laisvo laiko, kaip tada jaučiamės? Galbūt stengiamės kuo greičiau surasti naudingos veiklos, o gal kartais leidžiame sau pasimėgauti tiesiog nieko neveikimu?

Kompozicijos dydis 3200x1080 cm. Nuotraukų koliaže vaizduojami įvairūs buitiniai motyvai, idealai ir siekiai.

Meniniai objektai kabantys ore, primenantys uždaras ertves simbolizuoja vienatvę, kuomet gali į ją įeiti ir pabūti su savimi, pagalvoti apie save, savo gyvenimą ir jausmus. Vienuoje, kur netrigdo aplinkinių kalbos, namų šviesos ar socialiniai tinklai.

(Erdvinio objekto vizualizacija)

IŠVADOS

1. Minimalizmas – kaip vienatvės atspindys. Minimalistai oponavo ekspresionizmo atstovams ir siekė išgrynintos meninės formos ir minties, o meninę formą susiejo su abstrakčiu ir konceptualių mąstymu. Iš esmės juos vienija tikslas: tai noras pasakyti kaip galima daugiau, naudojant kiek įmanoma mažiau išraiškos. Su šiuo teiginiu glaudžiai susijusi estetika. Be jos nebūtų harmoningai ir visapusiškai išsilavinusio žmogaus. Tai reiškia, kad be grožio kaip reiškinio, be meno ir be jo neaprepiamo turinio iš žmogaus sielos pasitraukia didžiulis ir šviesus kilnių minčių ir jausmų pasaulis, žmogus pasidaro tuščias ir skurdus.
2. Žmonės vienatvę apibrėžia kaip laiką, kada asmuo nusprendžia, ar yra priverstas atsiskirti nuo jį supančių objektų. Šis periodas pasireiškia, kai asmuo pasineria į psichologinę ir fizinę būseną. Tačiau tai turi ne tik įsivaizduojamą neigiamą pusę, bet ir teigiamą – kai žmogus, būdamas vienas, atranda naujas galimybes, kitokią požiūrį į gyvenimą, pasineria į kūrybinį procesą.
3. Daugiausia vienatvės apraiškų rasta fotografijoje, kuri įtaigiai bei realiai perteikia vienatvės išgyvenimą, vidinį žmogaus pasaulį, kintančią tikrovę, vertybių praradimo jausenas ir nerimą.
4. Sukurti keturi erdviniai meniniai objektai, siekiant paskatinti žiūrovą susimąstyti apie vienišumo reiškinį, pagalvoti apie save ir bendravimą su kitais.
5. Kūrybinei idėjai išreikšti pasirinkta savita fotografijų kompozicija, bei uždara erdvė, siekianti atskirti žiūrovą nuo aplinkos.
6. Meninio erdvinio objekto „Kaip išgyventi vienatvę“ darbas gali būti eksponuojamas ne tik parodinėse erdvėse, bet ir projektu, socialinių akcijų metu, skatinant atkreipti dėmesį ir ieškoti būdų kaip išspręsti šios būsenos pasekmes mūsų gyvenime.

LITERATŪRA

1. Adler A. *Žmogaus pažinimas*. 2009. Vilnius : Vaga.
2. Clark E. Moustakas. *Vienatvė*. 2008. Kaunas : Žmogaus psichologijos studija.
3. Bončkutė G. *Idomioji psichoterapija mokytojams ir tėvams*. 2008, Vilnius : Versus aureus.
4. Bulhak J. *Šviesos estetika*. Lietuvos Nacionalinis muziejus. Vilnius 2008. p. 69,71.
5. Klivis E. *Estetika ir meno filosofija*, 2009 Kaunas, mokomoji knyga. p. 27,28,29,40,84.
6. Lupeikis K. *Minimalizmo galia*, Vilnius „Technika“, p. 2,4,50,51.
7. Narušytė A. *Nuobodulio estetika Lietuvos fotografijoje*, 2008. Vilniaus dailės akademijos leidykla. p.75.
8. Vogt F. *Gyvenimas baimė – gyvenimo šansai*. 2000. Vilnius : Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidykla. p. 85.

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. Filmanavičiūtė Ž. *Vienatvė – išsigelbėjimas ar pražūtis?* 2006. Prieiga internete:< <http://www.filosofija.info/praktine-filosofija/vienatve-issigelbejimas-ar-prazutis/> [žiūrėta 2016.10.15]
2. Grigaliūnaitė D. *Miesto pokalbiai: fotografė Viktorija Rekašiūtė “Raggana”* 2013. Prieiga internete:< http://kaunozinios.lt/naujienos/miesto-pokalbiai-fotografe-viktorija-rekasiute-raggana_67695.html [žiūrėta 2016.10.20]
3. Jackūnas Ž. *Teorinė estetikos sklaida analitinės ir kontinentinės estetikos idėjų sąveikos kontekste*. Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas. p. 26. Prieiga internete:< <http://elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/FIL-23.pdf> [žiūrėta 2016.06.04].
4. Janušaitė Ž. *Kad pajustum, reikia sustoti*. Prieiga internete:< <http://www.kamane.lt/Kamanes-tekstai/Daile/Zidrija-Janusaite-Kad-pajaustum-reikia-sustoti> [žiūrėta 2016.10.20]
5. Kim. *What is a Minimalist Photographer?* Prieiga internete:< <http://www.simplerphoto.com/minimalist-photographer/> [žiūrėta 2016.06.11].

6. Pieczulis R. Minimalizmas, 2012.12.13. Prieiga internete:<
<https://prezi.com/i43xrnunknd/minimalizmas/> [žiūrėta 2016.06.03].
7. Petronienė G. „Vienišumas yra baisi, tikra tiesa“. Prieiga internete:<
<http://www.tv3.lt/naujiena/589854/kas-yra-vienatve-ir-kaip-ja-iveikti> [žiūrėta 2016.12.17].
8. Pundzevičienė A. „Vienatvė“. Prieiga internete:<
<http://www.asirpsichologija.lt/index.php?id=14&category=7> [žiūrėta 2016.12.27].
9. Šilingaitė Š. *Estetinių vertybių samprata Moritzo Geigerio fenomenologinėje sistemoje*, 2014. Vytauto Didžiojo universiteto, Filosofijos katedra. Prieiga internete:<
<file:///C:/Users/pc/Downloads/98-110.pdf> p100 [žiūrėta 2016.06.010].
10. Ugnius. *Minimalizmas fotografijoje* 2011.05.05. Prieiga internete:<
<https://ugniusedapkunas.com/2011/05/05/minimalizmas-fotografijoje/#comments> [žiūrėta 2016.06.11].
11. Meno estetika ir filosofija. Prieiga internete:< <http://gid.lt/filosofija/meno-estetika-ir-filosofija> [žiūrėta 2016.06.04].
12. *Lietuvos muzikos ir teatro akademija*. Estetikos objektas, struktūra, uždaviniai. Prieiga internete:< <http://orestetika.weebly.com/estetika-kaip-filosofijos-disciplina.html> [žiūrėta 2016.06.04].
13. Prieiga internete:< http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/9h_xx2/minimalizmas.htm [žiūrėta 2016.06.03].
14. Prieiga internete:< <http://www.back2school.lt/minimalizmas-izanga-ir-priesistore> [žiūrėta 2016.06.03].
15. *Estetika kaip architektūros kokybės kriterijus*, 2015. Prieiga internete:< <http://sa.lt/estetika-kaip-architekturos-kokybes-kriterijus/> p. 1. [žiūrėta 2016.06.12].
16. Kultūros ratas. „Kunstkameroje“ – Algimanto Kezio architektūrinė fotografija. Prieiga internete:< http://www.nzidinys.lt/499266/naujienos/kulturos_rat/kunstkameroje-algimanto-kezio-architekturine-fotografija [žiūrėta 2016.05.13]
17. „Kas yra vienatvė ir kaip ją įveikti“. Prieiga internete:<
<http://www.tv3.lt/naujiena/589854/kas-yra-vienatve-ir-kaip-ja-iveikti> [žiūrėta 2016.12.15].

18. *“Vienatvė prieš vienišumą – ko vengti ir ko siekti”*. Prieiga internete:<
<http://www.gyvenimoguru.lt/straipsniai/vienatve-pries-vienisuma-ko-vengti-ir-ko-siekti/>
[žiūrėta 2016.12.28].
19. *“Baimė ir fobijos“*. Prieiga internete:< <http://mediapro.lt/baime-ir-fobijos/> [žiūrėta 2016.12.28].
20. *“Koks yra tikrasis vienatvės veidas”*. Prieiga internete:<
<http://www.delfi.lt/gyvenimas/karjera/koks-yra-tikrasis-vienatves-veidas.d?id=72754452>
[žiūrėta 2016.12.18].
21. *“Koks yra tikrasis vienatvės veidas”*. Prieiga internete:<
<http://www.delfi.lt/gyvenimas/karjera/koks-yra-tikrasis-vienatves-veidas.d?id=72754452>
[žiūrėta 2016.12.18].

ILIUSTRACIJŲ ŠALTINIAI

- 1 pav. Prieiga internete:< <http://www.ekspertai.eu/algimanto-kezio-didmiescioarchitektonikanelietuviska-fotografija/> [žiūrėta 2016.06.13].
- 2 pav. Prieiga internete:< <http://www.agencyicon.ee/raggana/> [žiūrėta 2016.11.13].
- 3 pav. Prieiga internete:< <http://www.benjamin-antony-monn.com/work/candela-project/> [žiūrėta 2016.06.13].
- 4 pav. Prieiga internete:< <http://www.emptykingdom.com/featured/noell-oszvald/> [žiūrėta 2016.06.13].
- 5 pav. Prieiga internete:< <http://www.ignant.de/2015/07/21/minimal-fashion-photography-by-paul-jung/> [žiūrėta 2016.06.13].
- 6 pav. Prieiga internete:< <http://www.kamane.lt/Kamanes-tekstai/Daile/Zidrija-Janusaite-Kad-pajaustum-reikia-sustoti> [žiūrėta 2016.11.14].
- 7 pav. Prieiga internete:< <http://brookeshaden.com/gallery/> [žiūrėta 2016.11.15].
- 8 pav. Prieiga internete:< <http://www.joewebbart.com/>[žiūrėta 2016.11.15].
- 9 pav. Prieiga internete:< <http://www.theatlantic.com/photo/2013/10/the-hyperrealistic-sculptures-of-ron-mueck/100606/>[žiūrėta 2016.11.15].
- 10 pav. Prieiga internete:< <http://www.sebastian-hempel.de/html/beziehungskiste1.html>[žiūrėta 2016.11.15].
- 11 pav. Prieiga internete:< <https://www.pinterest.com/pin/326229566739272834/>[žiūrėta 2016.11.15].
- 12 pav. Prieiga internete:< <http://christine-muraton.deviantart.com/>[žiūrėta 2016.11.18].

13 pav. Prieiga internete:< <https://www.pinterest.com/pin/570620215271829255/>[žiūrėta 2016.11.20].

14 pav. Prieiga internete:< <https://www.dezeen.com/2010/11/13/inside-installations-by-joris-de-schepper-and-thomas-de-ridder/>[žiūrėta 2016.11.20].

15 pav. Akvilė Gulbinienė

